

БРАНИЧ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ

ОРГАН УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОСТАВНИЦИКА У СРБИЈИ

Издази два пута месечно

КО ЈЕ ОД НАРОДА ДОЛАЗИО НА СТАРЕ СРПСКЕ САБОРЕ

Из књиге Владимира Бачана *«Участіе народа въ верховной власти въ Славянскихъ государствахъ, до измѣненій ихъ государственнаго устройства въ XIV и XV вѣкахъ.»* Варшава 1882. Одељак под насловом *«Составъ Собора»* стр. 132—147.

У глави VI ове књиге, која је једним делом посвећена и политичкој историји Српског народа, оцена појединих момената наше државне организације старог доба, обухвата периоду од немањина времена до Ђурђа Бранковића.

Осем извора, које је употребио г. д-р Н. Крстић о том предмету у својој студији *«разматрања о старим српским правима,»* писац је имао на руци и новијих извора као живот св. Саве од Теодосија, живот св. Симеуна и Саве од Доментијана, житија Данилова, акта Млетачке архиве од Шафарика, и рукописну монографију Зигеља о политичкој организацији Старе Србије

Проширивши на овај начин сферу проматрања историјских података, писац је у питањима, којима је ударио зналачку основу г. д-р Н. Крстић, кренуо корак напред прерадом нове и неупотребљене грађе или како сам вели *«сыраго матерјала.»*

Посао у који је ушао писац овим својим делом, наравно, још није довршен ни савршен, јер многа питања политичких одношаја у старој српској држави, очекују дубљег објашњења; али је свакако факат: да је књигом горњег наслова у многоне олакшано тумачење и разумевање политичких права старих српских држављана. На томе нека је, голема хвала ученом Русу!

Остаје нам да замеримо, што се писац у својим оценама није машио дубље старине изван неманићког времена — доба жупанијског — о коме г. д-р Н. Крстић вели ово: *„Чини ми се да негдашње политичке скупштине наших праотаца доста добро можемо уподобити саветовањима наших општина, о својим општинским пословима. При овим општинским саветовањима није строго опредељено, ко и колико права има при решавању неких општинских дела. Сви чланови општине обично могу доћи на скупштину, али опет богатији и знатнији чланови имају пресуднога улива у решавању општинских дела.”* (Гласник IX стр. 65).

Осем тога, при изради свога дела, није писац употребио ни научне резултате г. Ч. Мијатовића у књигама о Ђурђу Бранковићу, и његову расправу у Гласнику 35. о Цару Урошу и краљу Вукашину, што је на сваки начин за замерку. Податцима г. Мијатовића отвара се правном историчару шире поље за извођење поступног утицаја народа у саборским одлукама, после смрти Душана, што дотле беше забрањено самим законом.

* * *

Тврђење професора Крстића, да су на старе српске саборе зарад договора били позивани сви они, од којих се могаше очекивати користан савет у решаваном делу, није основано на стварним податцима.¹⁾

Писац погрешно цитира г. Крстића. После ове опште речи о способностима оних што долазе на саборе, г. Крстић говорећи о самим сталежима вели изречно да су у саборским саветовањима учествовали црковници и властела, дакле онако како и писац мисли (Гласник IX стр. 74).

Историјска факта јасно доказују да је у састав тих сабора улазило духовенство и властела. Стефан Немања, дознавши од једног војника, да се по његовој држави шири патеренство, сазвао је на договор архијереје, монахе са игуманима, свештенике, своје старце и велможе «отъ мала до велика.» Желећи да се склони у Св. Гору, он призива на договор своју жену, синове, архијереја, своје чиновнике, обласне управнике, војводе и војнике. Сава у житију Немањином говори да су на последњем сабору била присутна само деца Немањина и бојари мали и велики, које он назива «богати и убози стари и јуни.» Доментијан прича да су на том сабору учествовале све власти српске, велможе велике и мале, десетници, педесетници, сатници и тисућници. Теодосије помиње војеначалнике и благороднике мале и велике.

Таквим начином још у почетку српске државе, скупштина представља сабор *духовенства и властеле*, но не и народа.¹⁾ На саборе позивано је већином духовенство, а од властеле могаху доћи чиновници, што се занимаху разним службеним дужностима. У саборским договорима имађаху учешћа и жене (жена Стефана Немање).

¹⁾ Ову мисао о личном саставу старих српских сабора, проводи писац кроз пео свој чланак, искључујући народ од сваког утицаја у државне послове. У чланку о сабору Себара (о коме ће и ниже бити помена) ја сам нагостиво о демократском уређењу старе српске државе, упућујући за пример на племенско живовање данашњих Арбанаса. У Душанову законнику одредба о саставу сабора, не искључује у опште учесништво народа. Под «властеличћима» који могаху доћи на саборе, не треба разумети само потомке старог племства или носпоце државне власти мањег рела, но и обичне поседнике слободних баштина, који по самом имућству беху на гласу у народу. И у других словенских народа н. пр. код Чеха, племство постајаше од «земана» слободних баштиника. Да је то природни процес у постанку и развиту власничког staleжа, позивам се на следеће речи чувеног историчара Бокла: «*Како је богаство одмах после умности најсталнији извор за моћ, тако је природним начином дошло да је велика неједнакост имућности довела за собом велику неједнакост у социјалној и политичкој моћи*» (Историја цивилизације, стр. 65). Забрану држања сабора међу себрима у Душан. Законнику, не треба узети као одредбу о искључењу себара из свију политичких права, но само као ограничење старинског обичаја племенских месних зборова, на штету државне целине, која се под Душаном тако очито уздизала. То нам у осталом сведочи и Т. Флорински који узима да су себри *слободни сељаци* што живљаху на својој земљи под старинском општинском самоуправом, а чији број беше јако смањен под Душаном (Јужни Словени и Византија књ. 2 стр. 29).

Примедба преводиоца.

У таквом облику стари српски сабори појављиваху се све до опадања српске државе после Стефана Душана. Сава, поставши архијепископом, зарад учвршћења православаља, поставља епископе разређујући их по различним областима, по савету «сѣ благородними»; али по овом помену *благородних* не да се извести позитиван закључак: да ли на име то беше сабор народа, или просто саветовање са непосредном околином. После избора и посвећења епископа, Сава одреди састанак великом сабору т. ј. игуманима, монасима, свештеницима, ђаконима «и вѣсемоу народу христоименитыхъ людий». Овде је први пут поменуто *о народу*, али тај сабор не може се назвати скупштином са значењем народног учешћа у врховној власти. Хришћанство не познаје сталежа, па зато и Сава зарад његова распрострањања по народу, збира на сабор вас народ, а посебице духовенство као његове учитеље. Добивши из Рима круну, Сава позива брата Стефана у архиепископију Жичу, заједно са властелом; Стефан сазива војводе, тишућнике, сатнике и «мале заједно са великима»; а Сава опет скупља своје епископе, игумане и све духовенство. У тој светковини имао је учешћа и народ чему налазимо доказа у житију поменом «многолѣтїа», и у весељу што наста иза крунисања. Али се може узети да овај сабор излази из реда обичних народних сабора; првом крунисању приличила је изузетна свечаност и по томе по њој не треба судити о саставу обичних сабора.

У опште може се рећи да састав српског сабора не беше тачно одређен законодавним путем, но се управљао обичајем.¹⁾ Желећи последње дане живота да проведе у тишини, далеко ван света, Сава скупи епископе, игумане, монахе као и «христолюбивїе люди и богомысльна чеда своїего отъчества» зарад избора новог архиепископа. Из

¹⁾ До Душана, који је својим законом ударио основу писаном праву, општински и у опште друштвени ред у народу одржаваше се обичајним правом. Мајков умесно примећује да сама непотпуност Душанова законика у многим случајима, сведочи да је у народу било много правила за општински живот, без којих општина не могла бити, али која су тако позната била да их није требало писати. Прим. превод.

тих речи Доментијана не види се која беху световна лица што имадоше учешћа у избору. Теодосије говори да су на избор били позвани Краљ Владислав и «**БЛАГШРОДНЫЕ его великыя.**» из чега можемо закључити да су на сабору од световњака били присутни само важнији чиновници. Данило, који погрешно меша краља Владислава са Радославом, а иначе беше одличан зналац састава сабора,¹⁾ говори да су на том сабору били присутни осем духовенства, Краљ Радослав и вас збор српске земље; и да је Сава услед посвећења архиепископа Арсенија давао гозбу и раздавао поклоне епископима, игуманима и свим велможама. Слествено томе како при избору архиепископа Арсенија тако и о изборима архиепископа доба Данилова, на саборима присуствоваху не само духовенство но и световна лица, на име краљ и знатнији чиновници. Под Урошем би изабран за архиепископа Јанићије I но ту се помиње само духовенство. Драгутин, предвиђајући блиску смрт, слао је по епископе, игумане и властелу «**всѣмъ іелици силъни отъчѣствија іего**»; дакле позвано беше више духовенство и властела; но колико се овом позиву Драгутиновом сабор одазвао, тешко је погодити. Извештаји допиру до нас једино о духовенству, од кога су при смрти Драгутина присуствовали не само епископи и игумани, но и неки монаси. Милутин поставља Евстатија за архиепископа на сабору, који се састојаше из епископа, игумана и «**бољара.**» По смрти Саве III архиепископски престо заuze Никодим, изабран епископима, игуманима и властелом. Ну какав посебице уплив на избор архиепископа имаде властеоски ред тешко је извести из ових података. Израз «**великославъныіе властели**» упућује да верујемо да су између властеле учествовали само људи већег уплива. Стефан Дечански попевши се на престо по смрти оца Милутина, би венчан на краљевство архиепископом Никодимом и свим епископима у присутности «**всего събора сръбскаго.**»

¹⁾ Изостављамо пространију реч писца у оцени ове Данилове способности, задржавајући се на самом резултату.

Пада у очи, што овде није казано ни речи о томе ко састављаше „сборъ”. Ова реч тако је употребљена као да се то доба код савременика већ образовао одређен појам о саставу сабора. По смрти архиепископа Никодима, Стефан Дечански сазва сабор рад избора новог архиепископа. Данило у својим „житијама” сачувао нам је извештај да су на њему били присутни и епископи, игумани и „вси велемошћнии земліе сръбьскіе.” Уз одобрење сабора Стефан Дечански поче дизати манастир Дечане. Осим духовенства, у том сабору већином имадоше учешћа чиновници који отправаљаху разнолике дужности. На сабору 1347 у Скопљу, о уздигнућу на епископију манастира деспота Оливера, и о његовом потчињењу првопрестоној скопљанској митрополији, присуствоваху духовенство, властела, жена и син Душанов. Међу светогорским документима сачувана је Хрисовуља Стефана Душана са сабора, „на Кроупищех“ о распореду села која приложи цркви св. Николе у Добрушама, и о другим метосима Хилендара. На сабору беху присутни патријарх Сава, митрополити, епископи и сва властела српска и грчка, игумани и иноци Свете Горе; а њима придружени беху и хилендарски игуман Доротије са старцима те обитељи. Хрисовуља носи годину 1344 но ваља приметити да је може бити лажна, ако се не допусти, као што умесно примећује Флорински, да је могла бити погрешка преписивача у означају године. У години 1344 Душан не могаше називати се царем. Патријарх Сава који се овде помиње, заузео пећки престо тек 1354 г.

Најподробнијег и најтачнијег извештаја о саставу сабора, налазимо у уводу Душанова законика од 1349 г. Из њега се види да се сабор састојао из патријарха, архијереја и свега духовенства, самог цара Душана и свега властеоског реда. О простом народу, о представницима градова нема ту ни помена. Напротив један чланак Душанова законика изречно забрањује сабор себара, под казном да се преступнику ове наредбе одсеку уши и осмуде трепавице. Под именом *Себара* научњаци замишљају прост

народ и све оне који не долазе у састав властeosког реда.¹⁾ По оцени Зигеља Душанов законик спада у категорију оних зборника закона, који не постају услед какве му драго тренутно појављење потребе, но поничу у жељи да се изложе на писмено одредбе којима се руководи вас народ у свему свом приватном и друштвеном животу; по томе у праву смо што тврдимо да је у Душанов законик ушло све оно што је живело у народу пре старих времена.

Поменути извештај, као саставни део самог законика, у коме се и налази, по нашем мишљењу има облик законске одредбе о личном саставу сабора, или бар јавља се као извештај официјални, законски, о броју лица што су учествовала на сабору.²⁾ У Хрисовуљи Стефана Душана, о подарбини Севастократора Дејана једном манастиру, на сабору помињу се породица српског цара, његова жена, син, патријарх, митрополити, епископи, игумани, властела; дакле видимо да на сабору, осем духовенства и властеле беху присутни жена и син Душанов. На сабору 1351 г од потврдио је Душан Которској општини привилегије пређашњих владара. У Хрисовуљи о томе, а нарочито у једној талијанској грамати, која говори о том предмету, дају се разликовати следећа четири реда лица, као учесници у саставу Хрисовуље: 1 цар и његово веће (*imperator e collegio imperial*); 2 патријарх и његов савет (*patriarca e suo collegio*); 3 неколика важна лица нарочито поменута; и 4 многа друга властела мала и велика (*altri molti nobel zentilomeni pizuli e grandi*). Тај извештај обраћа пажњу, може се рећи, не толико на састав целог сабора, колико на личности и оба савета, што имадоше уплива на са-

¹⁾ Ово мишљење о значењу речи «Себар» ја сам први утврдио непобитним доказима у бр. 5 Срп. Правника за 1882 у чланку о Сабору Себара.

Прим. превод.

²⁾ То мишљење писца има извора у раду нашег Крстића, који вели да је најглавнији извор за решење питања ко је долазио на саборе, Душанов законик (Глас. 9 страна 75).

Прим. превод.

бору.¹⁾ Урош, Душанов син, дајући острво Мљет, двојици своје властеле, саветује се са својом мајком, патријархом, свима митрополитима, игуманима «и съ всѣми властели веле възможними подь рѣкою царьства ми и съ всѣмъ зборимъ сръбьскимъ»; дакле на сабору осем матере учествовало је још само духовенство и властела. Године 1376 Лазар и Бурђе син Вука Бранковића²⁾ сазивају збор ради избора патријарха. У избору учествују митрополити, епископи и игумани, а о световним људима нема никаквог помена. Када по смрти краља Вукашина наступи безвлашће, видећи да Србија иде пропасти услед растројства силне властеле, духовенство одлучи да томе стане на пут и изабра новог цара. Има извештај српског летописца из 16 века да је патријарх Јефрем сазвао све духовнике и на сабору изабрао Лазара, но како духовенство не беше толико силно да утврди Лазара у царском достојанству, оно позива на сабор све кнежеве претећи проклетством ако не дођу. Тај нови сабор скупи се у Призрену и прогласи царем кнеза Лазара. Пада у очи како духовенство не нађе за нужно да позове сву властелу но сабра само кнежеве т. ј. самосталне управнике области. Тај извештај показује нам да је властела већ изгубила свога значења на сабору. Одлука неколико обласних управника беше довољна да се њојзи потчини цела Србија. Ако је веровати том извештају, српски сабор у том тренутку губи пређашње значење. Од тога доба, ако се ред властеле још бирао за саборе, може се мислити да је то било само за то да се да већа важност мњењу појединих обласних управника; другим речима: властела дотичне области подржавала је на сабору мњење управника те области. Ну састав сабора о избору Лазара, по овом летописцу 16 века ваља сматрати као непоуздан у појединостима, пошто следеће

¹⁾ Писац превидља значајни сабор народа код цркве Арханђела Михаила у Призрену (по Пајсију) о острашењу Вукашина од српског престола и тугорства над Урошем. О томе има интересантних података у г. Мијатовића (Гл. 35). Прим. превод.

²⁾ На овом месту писац наводи мишљење Зигеља да место Бурђа ваља разумети оца му Вука Бранковића.

Прим. превод.

саборе, о којима такође имамо споменика, састављаху као и пређе сва властела и духовенство. Извори сачували су о томе неколике извештаје. Стефану Лазаревићу дођу хилендарски монаси молећи да им да цркву Ваведења на Ибру, као подарбину манастиру Хилендару од стране једног властелина, чије имање беше конфисковано, због невере према држави. Стефан учини по молби посаветовавши се са својом мајком, патријархом, митрополитима, игуманима и властелом. Године 1411 Стефан Лазаревић дарује Хилендару неколико села за једно имање које он по савету патријарха митрополита и свега сабора поврати једном свештенику. У житију деспота Стефана Лазаревића од Константина философа сачуван је извештај из кога се у већој јасноћи види састав сабора за Стефана. Кад јако занеможе дозва Стефан свога нећака Ђурђа Бранковића, а патријарх позва на сабор архијереја сву властелу и «всѣхъ избранихъ» те Ђурђе би проглашен Стефану за наследника. У том извештају о саставу сабора ваља обратити пажњу на израз «всѣхъ избранихъ». Мучно је погодити да ли под овим ваља разумети монахе и у опште духовенство назначено по избору, или кнежеве — управнике области који почеше одвајати се из властелског реда, или преставнике градова. Може бити да се у том изразу види само реторско понављање. Најмање је вероватно да се под тим разумеју избраници градова, јер је тешко наћи доказа да су на саборима имали учешћа преставници градова. О саборима за Ђурђа Бранковића немамо никаквих извештаја, но после његове смрти, говори трношки летописац да су «људи» поставили себи за поглавара војводу Михаила Богојевића. Који беху то људи што избраше војводу, није извесно. То беше 1450 т. ј. кад Србија са свим потпаде под власт Махомета II.

Дакле на српским саборима могаху присуствовати сви редови властеле и све духовенство, прости народ беше острањен што се вероватно осниваше на обичају а не поста законодавним путем. Прва законска одредба у том

погледу има извора у законнику Стефана Душана (себри). Али од властеле и духовенства на саборе беше позивано само веће духовенство и властела која заузимаху разне службе; отуда је појамно да је састав сабора морао бити разнолик; понегда на њему присуствоваху само позвани а другда збираху се сви они који могаху учествовати. Већи или мањи збор људи стајао је у вези са самим предметом зарад кога се скупљаху. У договорима око црквених ствари, без сумње учествовало је све духовенство, а од властеле само они што беху позвани. У политичким питањима која престављаху мало интереса наспрам духовенства, примаху учешћа сва властела и само виша духовна лица. На саборским договорима могаху присуствовати и жене, но само од Краљевске династије.¹⁾

Алекса С. Јовановић.

1). Мери учешћа наших владарака у државним пословима, тешко је обележити по нашим споменицима. О томе писац ништа не говори ма да се то учешће јако назира у многим политичким појавама наше средњевековне историје. По домаћим изворима на Краља Радослава имала је политичког утицаја у свим државним пословима жена му Гркиња («друга бо Далида»), што би²повод да га властела прогони. Краљица Јелена жена Уроша Великог, пресудно је утицала да Драгутин уступи престо Милутину. Симонида Палеологова, жена Краља Милутина, сматра се за виновника заваде између Милутина и сина му Краља Дечанског. Гркиња Марија, друга жена Дечанскога, беше узрок завади између Душана и оца му, и расцепу властеле, која већим делом пође за Душаном. Краљица, доцније царица Српска, Јелена Бугарка, године 1342 на државном већу у Скопљу у двору душанову, својом значајном беседом пресудно је утицала на савез између Душана и Кантакузена. Царица Милица, жена Кнеза Лазара, уз синове беше главни фактор политичког рада првих дана по косовској погибији. О Јерини Деспотици довољно је поменути народно предање, из кога се види да је она управљала Србијом, а Ђурђе је само слушао. Лазарева Јелена, у тешким данима нашег политичког пазмирања беше узрок завади и расцепу властеле а у једно и нашој политичкој пронасти.

Примедба преводилаца.

БОГИШИЋЕВ

«ОПШТИ ИМОВИНСКИ ЗАКОНИК ЗА ЊЊАЖЕВИНУ ЦРНУ ГОРУ»

(НАСТАВАК)

II

На реду је да прикажемо *језик и правну терминологију* овога законика.

Што се језика тиче, ту се, обично, од законодавца тражи *јасноћа и краткоћа*. И доиста, није довољно само обнародовати један закон, какав такав, па грађанима рећи: «Незнање закона никога не извињава.» Хоћете ли законодавци, да вам грађани одиста и као што ваља знају законе, а ви им их онда напишите језиком јасним и за свакога потпуно разумљивим, и, по обнародовању њихову дајте грађанима својим времена (*vacatio legis*) и у опште могућности, да их ови могу и сами проучити; а не тражите неумесно од њих: да вам знају и онакве законе, који су, у току законодавне сесије, на врат на нос преведени из туђих зборника и које, врло често, нити довољно разуму редактори (*resp. преводиоци*), нити они који га вотирају; и најзад чију обвезну снагу датирате од *пописа владаочева* дакле пре обнародовања?!¹⁾

Но, г. Богошић је овај други захтев, краткоћу, напустио, и напротив баш, он је скоро свако наређење опширно али — и веома јасно изложио. Његова је сретна мета била та: да његов законик може свако разумети, који га

¹⁾ Члан 771 црногорског законика гласи: «Закон је *остављен*, чим га законодавац одређеним начином (пописом, указом) потврди;

али *на снагу стаје закон*, т. ј. почиње уопште везивати, тек оног дана, који је при постављању закона одређен.

У осталом, да би и постављени закон могао на снагу стати, треба *свакако да је већ проглашен био*; без проглашења закон нема везовне моћи.

Закони се уопште проглашују *уверитељем у службени део земаљских новина...*»

Сравните овај члан с § 3 срп. грађ. зак и указом од 1850. испод истог §-а.

год ушчита или коме се год прочита; да му је, дакле, свако наређење појмљиво и за обичну, здраву памет. И он је ту своју мету доиста постигао. Простота и ванредна јасноћа стила г. Богишићевог, то је што вас пљени, кад читате овај законик! Вук и Даничић доказали су нам сву лепоту и гинкост српског језика, чим се Србин доиста може поносити. Али исто тако, национални српски понос распламтиће вам се, и кад ушчитате овај законик. И тако овај рад г. Богишићев је, према радовима Вуковим и Даничићевим, нужна допуна целине.

«Срам те било, римски патриције, што не знаш закона своје државе по којима ти ваља живети и вршити своје грађанске дужности.» Овакав је прекор управио био понтифекс Сцевола Сервијусу Сулпициусу Руфусу.¹⁾ С обзиром на јасноћу и лепоту језика црногорског законика, могао би се сваком Црногорцу сличан прекор с правом учинити, ако се не би састарао да овај законик упозна.

Накратко, у погледу на језик, можемо с пуним разлогом рећи: да је овај законик надмашио све досадање законике своје врсте.

Али, што, у овом погледу, највише заличује рад г. Богишићев, то је његова терминологија, која је ван сваке сумње, пребогат и драгоцен приложак сиромашној *српској правој терминологији*.

Нема сумње, подесна терминологија је један од битних захтева за јасноћу стила и разумевање законâ. Јер, ако творац закона озбиљно жели: да постигне своју мету, т. ј. да му народ појима и разуме законе он мора и све особене правне појмове обележити не школским или искључиво научним изразима (терминима) него, колико је год могуће, *народним* изразима; било то доиста у самом народу прибраним изразима или таквим који су у *духу народног језика* израђени онако, као што би то сам народ, да је прилике било, урадио. Стручни називи (технички термини) у законодавству су, дакле, прави *заворањ* за

¹⁾ Тај је прекор допринео те је прекорени постао великим правником, који је познат под именом *Servius*.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

јасноћу и разумевање писаних законâ. И ето за то је питање о њима једно од најтежих питања које један савестан законодавац треба ваљано да реши; управо оно је неизбежан камен спотицања на сваком кораку ка мети његовој.

И с тога није ни чудо, што је ово питање г. Богишића, у изради овог законика, по готову највише занимало. То судимо по томе, што је он о њему већ два пута досада писао. (Читај чланак «Стручно називље у законима», у «Пороти,» 1880 год. бројеви 15 и 16; и, чланак «Технички термини у законодавству,» у «Браничу,» 1887 год. бр. 19). На те чланке и упућујемо читатеља, који би желео да се упозна са здравим појмовима о овој ствари. А ми ћемо се овде ограничити на то: да, по азбучном реду, изложимо све стручне изразе г. Бгишићеве, испоређене са терминима римског, францеског и немачког права и нашег грађ. законика. Овим упоређењем, мислимо, постићићемо ово двоје: 1-о олакшаћемо нашим филолозима да и они даду своју потребну оцену; и, 2-о, јасније а краће истумачићемо нашим правницима термине црногорског законика.

Термини, које ми, с правнога гледишта, потпуно усвајамо, биће крупнијим писменима печатани.

Акција, види дионица. (*У* пољичком статуту *деоница*)
Аманет, в. остава.

Благо (чл. 844 црног. зак.) сокровиште (§ 250 срп. грађ. зак.); thesaurus; le trésor; der Schatz. —

Благонравље, блонравије (§ 13); bones mores; les bonnes moeurs; die gute Sitten.

Ближика (чл. 48) је братственик, међаш, сељанин и племеник. — Ближика има *право прече куће* при продаји непокретних добара. — Исто право даје и наш законик, — в. § 670.

Братство. Оно је *шире* и *уже* (чл. 714). Није објашњено ни једно ни друго.

Везовна моћ закона (чл. 771), **обавезна снага закона** или важност закона (§ 3 гр. зак.)

Вефинак или добит (чл. 175; *лихва, интерес, добитак* (§ 594); *usurae*; *l'interêt*; *die Zinsen*).

Видик; послужје (службеност) или право на видик (чл. 144) службеност на светлост (§ 349); *jus ne luminibus officiator*; *das Fensterrecht*.

Власник; сопственик; *dominus vel proprietarius*; *le propriétaire*; *der Eigenthümer*.

Власнички преузам. «Право власничког преузма је заштита влаштине» — чл. 97 и 833; тужба за заштиту својине; *reivindicatio*; *l'action en revendication*; *die eigentliche Eigenthumsklage*. — Види §§ 218 и 219 срп. гр. зак.

Влаштина (чл. 831); својина или право сопствености (§§ 211 и 216); *dominium vel proprietas*; *la propriété*; *das Eigenthum*.

Главна ствар (чл. 888 — § 189); *res principalis*; *la chose principale*; *die Hauptsache*. — в. узгредница.

Главница (чл. 163); главно, капитал (§§ 603, 886); *caput vel sors*; *le capital*; *das Capital*.

Граничење (чл. 110) је обележавање граница суседних земаља. Овај члан усваја из римског права т. зв. *actio finium regundorum*, коју је усвојио и франц. законик у чл. 646: *l'action en bornage*.

Господар посла (чл. 947); *dominus negotii*; *le maître de l'affaire*; *der Geschäftsherr*. (в. §§ 628 и 629).

Губитник оклада (чл. 476), страна која губи опкладу (§ 792); *le perdant*; *der verlierende Theil*.

Давалац залоге (чл. 179); *дужник*, (§ 304 и др.); *debitor*; *le debiteur*; *der Verpfänder*. — Ја држим да је боље усвојити термин: **заложник** (као и уговорник, закупник, добитник итд.).

Давалац на оставу (чл. 383), *остављач*¹⁾ (§ 571); *le déposant*; *der Hinterleger oder Deponent*. — в. оставиоц.

Давалац у закуп (чл. 878); онај који даје ствар или добро под кирију или закуп (§ 686); *locator*; *le bailleur*; *der Verpächter u. Vermiether*.

¹⁾ Боље је задржати старију реч: **оставитељ**, која се налази и у првобитном издању грађ. зак.; јер «остављач» означава лице које стално, непрекидно оставља.

Давалац ствари у најам (чл. 877) — в. најам.

Давалац у наруч (чл. 876) господар ствари дате у наруч (§. 587); le prêteur à usage; der Verleiher oder Comodant.

Дар (чл. 868); **поклон**, (§ 561); donatio; la donation; die Schenkung.

Даривалац (чл. 485); **поклонодавац** (§ 565); donator; le donateur; der Geschenkgeber.

Дионица или *акција* (чл. 754); део друштв. капитала.

Добит надобит (чл. 263); интерес на интерес, лихва на лихву, (§ 603); anatocismus vel usurarum usurae; die Zinsen von Zinsen.

Добитник оклада, (чл. 476); страна која добија опкладу, (§ 792); le gagnant; der gewinende Theil.

Домаћа заједница или *Кућа*; задружна кућа или **за-друга** (§ 57).

Домаћин или *кућни старјешина*, (чл. 691); **старешина задруге** (§ 886).

Доцња или **одвлака**, (чл. 922); задоцњење дужниково у извршењу обвезе му или повериочево у примању тога извршења, (§§ 823 889); mora (solvendi vel accipiendi); la démeure; die Verzögerung oder der Verzug.

Државна особина, (чл. 969); — Приватна добра државна (§§ 196 и 19); res in patrimonio fisci; le domaine privé de l'Etat; das Staatsvermögen. — Види: јавна добра државна.

Држина или *посјед*, (чл. 811) — **државина**, притежање (§. 198); possessio vel possessio civilis; la possession; der Besitz.

Држинска парница, (чл. 821) — распра о државини, (§ 202). Распре о државини покрећу се нарочитим тужбама које се називају у рим. праву: interdicta retinendæ vel recuperandæ possessionis; у франц. праву: les actions possessoires; а у немачком: die Besitzklagen.

Држински поступак, (чл. 819) — процедура за расправу спорова о државини.

Држитељ, (чл. 45) — **држалац** или **притежалац** (§ 199); possessor; le possesseur; der Besitzer.

Друг-управник или друг руководицац, (чл. 424, 427) — пуномоћник, (§ 737); l'associé administrateur; le gérant.

Дружина је скуп чланова удруге, (чл. 885). — Ортак-лук, ортачко друштво, (§ 751); societas; la société; die Gesellschaft.

Друштво имаоник в. имаоник.

Дуг, (чл. 900). *Прости дуг*; *дуг под залогу*, (чл. 172) — дуг, (§ 882); obligatio; l'obligation, l'engagement, la dette; die Schuld.

Дуговинско право, (чл. 837); **тражбина, тражбено право**, nomen; le droit de créance; die Forderung.

Дужење значи што и дуговинско право.

Дужитељ, (чл. 901 и 902); **поверитељ, веровник** creditor; le créancier; der Gläubiger.

Дужност — в. тегоба.

Забава, (чл. 234). од забавити, *замерити*, наћи недостатке ствари.

Заблуда или *погрешка*, (чл. 911) — заблуда или обмана; error; l'erreur; der Irrthum.

Заблуда о суштини, (чл. 911) — битна заблуда; error essentialis; l'erreur essentiel; der wesentliche Irrthum.

Заблуда о узгредици, (чл. 911) — небитна заблуда.

Завјештај в. опорука.

Задавак или *капара* (чл. 934) — капара, (§ 550) arrha confirmatoria; les arrhes; das Angeld.

Задужбина в. заклада.

Задужница, (чл. 974) — **обвезница**, облигација (§ 191 грађ. пост.)

Заклада или **трајна задужбина**, (члан 755); — задужбина; univesitas bonorum; pia causa; la fondation; die Stiftung.

Закуп је најам земаља или ствари које плодове носе, (чл. 878). — **Закуп** (§. 677); locatio conductio rei; le bail à ferme; das Pachtvertrag.

Закупник (чл. 878); — **закупац**, (§. 683); — conductor; le preneur; der Pächter, od. Miether.

Закупнина (чл. 302); цена, (§ 677); merces; le prix; der Mieth-oder Pachtzins.

Залог, (чл. 862) — залога или право залогe; заложно право; pignus lato sensu; le nantissement; das Pfandrechth.

Залога, (чл. 863) — покретна залога (ручна залога) (§ 305); pignus stricto sensu; le gage; das Hand — od. Faust — pfand.

Запрјета или забрана, (чл. 637, 658). — **Забрана** (располагања са својом имовином); interdictio; l'interdiction; das Verbot.

Замјеник, (чл. 401), заменик.

Застава, (чл. 865) — непокретна залога; баштинска или миљачка залога; **хипотена**; интабулација (§§ 305, 326); — hypotheca; l'hypothèque; die Hypothek oder das Grundpfand. — Према томе: *заставни дуг*; *заставне књиге*; *заставно право*; *заставни дужитељ*.

Застара, (чл. 950) — **застарелост** (дугова) (§ 922); praescriptio extinctiva; la prescription libératoire; die Verjährung. — в. *Одржај*.

Заузеће (пустих ствари), (чл. 342); occupatio; l'occupation.

Зачето дијете, (чл. 956), — (§ 41); боље **зачедак**, conceptus.

Зла намјера или зло лукавство (чл. 270, 234, 236) — **злонамера** (злонамер?) (§. 819) — dolus malus; le dol; die Arglist, die böse Absicht.

Изванредни одржај, (чл. 46) — изванредна застарелост за стицање својине и других стварних права (§ 931).

Изгуб добитка, (чл. 923) — **изгубљени добитак**, (§ 819) lucrum cessans v. interceptum; le gain; entgangener Gewinn oder negativer Schaden.

Изјава о смрти (отсугнога), (чл. 678) — **оглашавање несталога за умрлог** (§ 51); la declaration d'absence; die Todeserklärung.

Изјава пунолетства, (чл. 638) — **оглашавање малолетног за пунолетног**, (§ 152); venia aetatis; l'emancipation; die Volljährigkeitserklärung.

Ималац. «Ималац се у народноме језику зове свако ко има нешто у имовини својој» (чл. 801); а,

«*Имаоник* је пак, у овоме Законику, не само онај који доиста нешто има него и у опште сваки човјек, па и свака установа (као држава, црква, и т. д.) којима се признаје право и подобност имати своју сопствену имовину» (чл. 801). «Сваки је човјек имаоник, т. ј. у границама закона свако је потпуно властан имати своју сопствену имовину: тећи је, уживати и тиме по вољи располагати» — (чл. 10).

Имаоништво је опште право имаониково само по себи. (Чл. 953). — А речи :

Имаоничко право, (чл. 953), значе што и имаоништво.

Имаоничко друштво, в. друштво имаоник.

Искупа ради јавне потребе (чл. 16), експропријација.

Испис заставе (чл. 219); — истабулација (т. XIX уредбе о интабулацији); la radiation de l'inscription; die Extabulation. **Испис хипотеке.**

Исправа (чл. 972), — исправа; instrumentum, documentum: l'acte, le document; die Urkunde.

Истовјетна види **самоиста** ствар.

Јавна државна добра (чл. 969), — *свачије (?!) ствари*, (§ 195); res in publico usu; le domain public de l'Etat; das öffentliche Gut.

Јавна корист (чл. 727), — јавни или општи интерес; l'intérêt de l'ordre public.

Јемац (чл. 457), — јемац (§ 829); fidejussor; la caution; der Bürge.

Јемчев јемац (чл. 470); fidejussor fidejussoris, или fidejussor succedaneus; la caution de la caution, le certificateur de caution; der Afterbürge od. Nachbürge.

Кирија, (чл. 878), значи што и закуп (најам ствари).

Кладилац, (чл. 479), онај који се клади.

Комун или племенска заједница, (чл. 709). «У тој је заједници најглавније: гора, паша, вода, у колико што од тога није већ подијељено; осим тога и свака јавна уредба

или установа коју племе оснује и уздржава, поглавито ради своје користи и удобности (н. пр. пут, школу).»

Користан трошак, (чл. 825); трошак ради веће плодородности (§ 204); *impensae utiles*; *les dépenses utiles*; *der nützliche Aufwand*.

Крајњи немар, (чл. 928); крајње небрежење (§ 819); *culpa lata*; *la faute lourde*; *das grobe Versehen*.

Кућња и продаја, (чл. 872); — **Куповина и продаја**, (§ 641); *emptio et venditio*; *la vente*; *der Kauf u Verkauf*.

Куповати на обид или окушај, (чл. 251). — Куповина ствари које кушати ваља, (§ 645); *emptio ad gustum*; *la vente ad gustum*; *der Kauf auf Besicht oder Probe*.

Куповина према огледу или мостри, (чл. 252). — **Куповина на пробу**, (§ 667) — *emptio ad comprobationem*; *la vente á l'essai*; *der Kauf nach Probe*.

Кућа или кућна заједница, (чл. 964 и 965). — **Задруга или задружна кућа**. — Чл. 964 гласи: «Кућа, т. ј. домаћа заједница, у својој цјелини ступа на мјесто чланова Куће. Кућа је, дакле, као неки одлучени појам за обитељ која се сматра да је носилаца укупна домаћег рада и имовине.»

Кућанин, члан Куће, (чл. 695); — **Задругар** (§ 515).

Лазила или одрови (чл. 136).

Лични имаоник, (чл. 954), је сваки човјек; а **нелични имаоник** је држава, друштво имаоничко, и т. д.

Лично омиље. Цијена која долази од лична омиља, (чл. 926); — *pretium affectionis*; *der Affectionswerth*.

Матица, (чл. 972), — оригинал исправе.

Мјесто пребивања, (чл. 958), — (в. § 49); — *domicilium*; *le domicile*; *der Wohnsitz*, — *Добровољно* и *потребно* мјесто пребивања (*d. voluntarium*; *d. necessarium*).

Нагодба, (чл. 473), — **поравњење**, (§ 754); *transactio*; *la transaction*; *der Vergleichvertrag*.

Најам, (чл. 877). «У најам се узимљу не само људи, служитељи и људска радња, него и ствари, као: куће, дућани, живо, и т. д. По томе, у овоме закону, ријеч најам, кад је говор о стварима, значи то исто што и кирија.» — Locatio-conductio; — le contrat de louage.

Најам радње или службе, (члан 879), (§ 706); locatio conductio operarum; — le louage d'ouvrage; der Lohnvertrag.

Најам радње одејеком, (члан 348), — (в. §§ 706 и 713). Locatio conductio operis; le louage des entrepreneurs d'ouvrage; die Werkverdingung.

Најамник или радник, (члан 879), или најмљеник, (чл. 333) — посленик (§ 719); conductor operis; — l'ouvrier ou l'entrepreneur; der Bestellte.

Најмилац или наручилац радње, (чл. 879) — наручитељ, (§ 810); locator operis; le maître; der Besteller.

Најмовина, (члан 276), — награда, плата, (§ 706, 721) merces; le prix (le loyer, les gages); — der Lohn.

Намир, (чл. 611), исплата; solutio; le payement; die Zahlung.

Намирница или одужница, (чл. 975), — признаница (квита, намирница) (§ 926).

Намјењеник, наречени примац, (чл. 370, 373), — примац (§ 290) — le destinataire; der Uebernehmer.

Напловина, (чл. 41), — (§ 265); **нанос или наплава**, aluvio; l'alluvion; das Anspühlen.

Наполица. Давање земље или животиње у наполицу, (чл. 309, 313), (в. § 705); le bail à metairie, et, le bail à cheptel simple (чл. 730 франц. грађ. законика). — Отуда: *наполичар*.

Наредбени закони, (чл. 775), императивни закони.

Наруч или посуда, (члан 876), — **наруч, или послуга** (§ 582); commodatum; le prêt à usage; der Leihvertrag.

Наручитељ, наручилац радње, (чл. 352, 879); — в. најмилац радње.

Насиље, (чл. 518); сила, страшење, **принуда**, (§§ 28 537); vis compulsiva, metus; la violence; der Zwang.

Натапање земље, (чл. 122); l'irrigation.

Недостуж, (чл. 180, 321), — **недостатак**.

Недопуштена дјела, (чл. 943), преступи и као-преступи; delicta, quasi ex delicto; les délits et quasi-délits; die widerrechtliche Handlungen.

Недостаџи (махне) у вољи уговорника, (чл. 518), насиље или озбиљно плашење, непоштена пријевара, заблуда; (в. § 537).

Незван вршилац туђега посла, (чл. 162), — (в. § 628 и 629); negotiorum gestor.

Незвано вршење туђих послова, (чл. 947), (в. §§ 628 и 629); gestio negotiorum; la gestion d'affaires; die Geschäftsführung.

Незломислена држина, (члан 816); **савесна државина**, (§ 204); possessio bonae fidei; la possession de bonne foi; der Besitz in gutem Glauben.

Незломислени држитељ; **савесни држалац**, (§ 204) possessor bonae fidei; le possesseur de bonne foi; der regliche Besitzer.

Немоћ ума или **слабоумље**, (чл. 658, 957); **душевна болест**; l'aliénation mentale; die Geisteskrankheit.

Немоћник т.ј. *човек нездрава ума*, (чл. 653).

Неодољива сила, (чл. 367); **неодољив догађај** (§ 245 а, тач. 2 грађ. пост.); vis major; la force majeure.

Неоправдано користовање туђим, (чл. 595—602). Дугови од неоправдана користовања туђим били су санкционисани тужбама т. зв. *condictiones sine causa* у ширем смислу, које се у немачком праву називају die Bereicherungsklagen, или die Klagen auf Rückerstattung des grundlosen Gewinnes. А то су ове: 1-во *condictio indebiti* (§ 902 срп. грађ. зак.); 2-го *condictio causa data causa non secuta*, или *с. ob rem dati* или *ob causam futuram*; примери: § 61 и 62, повраћај датог мираза кад се брак не закључи, и т. д.; 3-ће *condictio ob turpem vel injustam causam*; и 4-то *condictio sine causa*. — Све су ове тужбе истим редом обухваћене у општ. имовинском законикy (чл. 595, 599, 600 и 601).

WWW.UNILIB.RB **Непогиб.** Узимање стоке у непогиб или под кесим, (чл. 322), (в. § 694).

Непокретнина (чл. 56), непокретно добро, непокретност.

Непоречна одлука, извршна одлука (судска).

Нестадак или пропад ствари, (чл. 391); **пропаст ствари**, (§ 912); species perit ei cui debetur; genera non pereunt (чл. 933 „врста не гине“); la perte de la chose due.

Неправилна или нетемељита држина, (чл. 820). — Незаконна државина (§ 926); possessio injusta; la possession injuste, illégitime; der unrechtmässige Besitz.

Ништав (уговор и т. д.), (чл. 918) — неважећи (уговор, правни посао, итд.); nullum (negotium итд).

Обавјерена или одоствојерена исправа (чл. 973). Оверена исправа.

Обдареник, (чл. 485), поклонопримац, (§ 565); le donataire; der Beschenkte, der Geschenknehmer, Donatar.

Обир. Дуг на обир, (чл. 528) — (в. § 549); obligatio alternativa; l'obligation alternative; die Wahlobligation. — Обвеза или дуг с избором?

Овласт, (чл. 483). — **овлашћење** (ауторизација) или допштење које муж или суд жени даје ради закључења правних послова.

Одвлачник је дужитељ или дужник кад је у доцњи или одвлаци, (чл. 922).

Одложни услов, (чл. 940); conditio suspensiva; la condition suspensive; die aufschiebende Bedingung.

Одржај, (чл. 845). — Застарелост за стицање својине и других стварних права, (§ 922); usucapio acquisitiva; l'usucapion ou la prescription acquisitive; die Ersitzung.

Одржај слободе, (члан 851); usucapio libertatis (код службености).

Одужница в. намирница.

Одустаница, (чл. 935); одустаница или пишманлук, (§ 551); arrha pœnitentialis; das Reugeld.

Оклад, (чл. 475), — **опклада**, (§ 691), sponsiones; le pari; die Wette.

Опомена дужника, (чл. 972); в. § 887; *interpellatio debitoris*; l'interpellation; die Mahnung des Schuldners.

Опорака повјере, (чл. 408); опорицање (ревокација) пуномоћства, (§ 622).

Опорука или завјештај, (чл. 756); тестаменат, завештање, (§ 424) *testamentum*. Ја бих реч *опорука* задржао за *delatio hereditatis*.

Опремиоц, (чл 735) **пошиљаоц или отправљач ствари**.

Опрјека, (чл. 469), *exceptio* (?)

Опроштај дуга, (чл. 621), (в. § 906); *factum de non petendo*; la remise de la dette; der Erlass, der Nachlassvertrag.

Опсвједоуба, (чл. 235); **осведочење** н. пр. стања какве ствари.

Особак или **особина**, (чл. 483, 967); лична, одвојена добра задругарева или женина, (§§ 409 и 768). — (Овај термин може се згодно употребити и за означавање *парафералних добара жениних*, les biens paraphérnaux; das Sondergut).

Основна исправа или устав друштва, (члан 725, 726); штатути или правила друштвена, (§ 38 трг. зак.) — Не би држим, било згорег усвојити израз: *основник* или *правилник*.

Остава. Она је *обична* и **остава у невољи**, (чл. 881, 882); *остава* или *аманет* (§ 569 и 579); *depositum, dep. miserabile; le dépôt nécessaire; der Verwahrungsvertrag*. — Реч «аманет» налази се и у црногорском законнику, али не као синоним речи *оставе*. «Аманет, вели члан 882, такође је *остава*, али така, да према повећој вриједности, или иначе погледом на врсту ствари и цијели *оставе*, и према приликама, она *обично тајно* бива, те изискује особита повјерења у храниоцу.»

Оставиоц, (чл. 881) в. давалац на оставу.

Оштећеник, (чл. 600), онај који је оштећен, (§ 305).

Анд. Ђорђевић

О ЛИЧНОЈ БЕЗБЕДНОСТИ

СТУДИЈА

А. АНТИЋА

СУДИЈЕ

I

Питање о личној безбедности основа је кривичном поступку. Оно је управо ту установу изазвало и створило. Оно према томе није ново, него се датира још из времена прве цивилизације јевропске, из доба када се народи јевропски одрекоше своје неограничене слободе, номадског живота, и основаше прве државе, а протеже се и до данас. Њиме су се бавили и стари и нови народи, али оно ни до данас, у наточ најбољој вољи философа и правника, на опште задовољство образованог света није расправљено; а нема изгледа да ће се оно скоро у том смислу моћи расправити, кад се узму у обзир постојеће политичке и социјалне прилике светске, кад ни у Јевропи, да оставимо на страну остали свет, нема данас у ствари више од четири до пет истински уставних држава у којима је лична слобода у ствари огарантована.

Овде је место да се запитамо: какви узроци нагониле су људе да се одреку своје првобитне неограничене слободе, па да ступе у веће заједнице и да оснују државе.

Чиста је и јасна ствар, да је било јаким разлога и великих невоља, које су људе приморале да то ураде; јер их, тако рећи од првога дана тога удружења њиховог видимо, да се и у тој заједници својој упињу и боре, да и у њој, у *што већем* обиму, очувају своју стару личну слободу, које се против своје воље морадоше одрећи.

Остављајући на страну шта о ствари овој други научари веле, правници са свога гледишта сматрају и на-

воде, да су поред осталих узрока, — лична и имовна негурност, које су биле логична посљедица неограничене слободе према свакоме, из чега је опет неминовно потицало право јачега према слабијем, — биле јебна од главних чињеница које су догађај овај изазвале и учиниле крај вечитом рату свију против свакога.

Прве и најстарије државе које се у Јевропи као уређене појавише, беху Грчка и Римска.

Поред осталих државно - правних установа, које ова народа створише према културном стању и својим особинама, наилазимо одмах и на кривичну процедуру, ту од искони и вечиту сапутницу сваког основног и правног уређења државног — устава.

Држимо да неће с горег бити ако зарад потпунијега прегледа ствари о којој имамо да говоримо, у главним тезима изнесемо: каква је била организација судова и какви су прописи постојали у кривичној процедури односно личне безбедности код ова два народа као преставника старога века; почем извесна правила и начела, која они у томе обзиру поставише, и данас важе, а и у будуће биће и остаће главне основе личне безбедности, само ако се хоће, према појављеним приликама и потребама каквога народа, да употребе како ваља.¹⁾

Да почнемо с Грцима.

У старој Атини, у кривичној процедури постојао је систем *оштужујући, начело јавности, и учешће грађана у суђењу*. Судску власт вршили су четири разна суда: народна скупштина, ареопаг, суд ефета и суд хелијаста; и сваки је имао своју надлежност за извесна дела. Народна

¹⁾ О кривичној процедури код Грка и Римљана написао је и штампао у листу «Прави» од 1869 год. пок. Стојан Антић, бив. адвокат, два чланка извађена из дела Ф. Ели-а: «Traité de l'instr. criminelle», св. I. Али, по начину како је он то израдио, а нарочито по томе, што није изложио сав развој кривичне процедуре римске, као главне за ову ствар, већ се у томе на по пута зауставио, — нама се чини, да он том приликом није имао никакву тачно одређену цељ т.ј. свестрану разраду каквога правног питања или ствари, која би са тиме у свези била, што је, међу тим, код нас са свим противно.

скупштина судила је само тешке политичке злочине, управљене против државе. Ареопаг је био најстарији и најважнији суд, а састављен је био из 51 члана. Судио је испрва, док се није установио суд хелијаста, — све обичне злочине; али му је постепено, а нарочито под Периклом, делокруг веома смањен био. Судио је јавно, а изрицао је пресуде на основу чистог убеђења — поротски. Суд хелијаста био је прави народни суд, јер су сваке године бирани 6000 грађана који ће у њему заседавати. Имао је 10 одељења — секција, — које су толико засебних судова образовали, а свако је одељење могло судити самостално или у скупу са свима осталим, какве је *важности* који случај био. Број судија при суђењу био је неограничен. Износио је понекад 500, 1000 и 6000.¹⁾ Суд ефета био је састављен из 51 сенатора, сваке године коцком изабраних, а судио је само нехатна убиства. Суђење је било јавно на отвореном пољу.

Казнима дела делила су се у две врсте: на јавна и приватна.

Сваки грађанин имао је право тужбе за приватна и за јавна злочинства и преступе. Тужбе за дела јавног карактера предаване су одређеном чиновнику — архонту. Тужилац је морао тачно да означи казнимо дело и извршиоца истог; да изложи доказе; на истинитост тужбе заклетву да положи; и да даде *новчано јемство да неће одустати од тужбе до пресуђења*. Без тога му се тужба није примала.

Ако је архонт нашао да је тужба основана и од важности, одређивао је суд који је био надлежан за суђење, а уједно позивао и судије, који су пред њим заклетвулагали да ће дело по закону судити. У исто време казивао им је дан суђења, када ће се опет сакупити.

За тим је позиват тужени, у присуству два сведока, ради саопштења тужбе. Ако неби позиву сљедовао, употребљавана је сила. Тужени је према оптужби могао бити

¹⁾ Helie стр. 17, 18, 19 и 20.

и притворен; али се увек на јемство три грађанина пуштао у слободу. Изузетак је био само за злочинства учињена против сигурности државе и слободе народа.

Тужени је по саопштењу тужбе излагао доказе који му за одбрану служе; примедбе против тужбе давао, и тражио, да му се одреди рок за прибирање материјала за одбрану. Од дана сазива судија и саопштења тужбе туженоме па до претреса, могло је протекти највише 30 дана.

Претходне истраге и ислеђења казнимих дела од стране државне власти није било. Тужилац је сам прибирао потребан материјал и доказе за тужбу, а тако исто и тужени за одбрану.

На одређени дан за суђење искупљали су се судије, којима је један од архонта председавао. По прочитању тужбе, коју је тужилац допуњавао и разграђавао, тужени се или бранио или је за то узимао адвоката.

Сведоци су лично предстајали и сведочили. Свака страна могла је само својим сведоцима питања да ставља. На овај исказ морали су се сведоци заклицати. Ко би се устезао, био је кажњен са 1000 драхама новчане казни; а метан је и на муке — тортуру. Исказима робова оптуженог није се другаче веровало, но ако су учињена под тортуром. Сматрало се да та презрена створења не говоре истину на други начин.¹⁾

По свршеном извиђају судије су гласали и то у два маха једно за другим. Прво гласање било је о томе: је ли оптужени крив или не; а друго одмах за њим о мери казне ако је оптужени првим гласањем за крива нађен. Гласање о кривици вршило се зрнима црног и белог пасуља, која су судије са три прста са олтара узимали и бацали у две разне урне.

Председник је затим зрна бројао и резултат објављивао. Гласање односно казни вршило се на исти начин, средством воштаних таблица. Ако је тужени био осуђен, казна се одмах извршивала *без даље апелате*, — средством

¹⁾ Hélie, Traité de l'instr. crim. стр. 25 и 26 св. I.

органазато одређених. У противном случају тужилац је осуђиван на глобу од 1000 драхама уз губитак права да може у будуће тужити. Ако је $\frac{1}{3}$ судија изјавила да је тужилац довољно основа за тужбу имао, онда се је од сваке казни ослобођавао.¹⁾

Ово су, у главном, црте атинске процедуре у погледу на личну безбедност. А сада да видимо, како је с тиме стајала ствар код

Римљана

У прво доба римске државе не налазимо никакве трагове кривичне процедуре. Судску власт у кривичним делима вршили су краљеви, и то час сами, а час уз помоћ сената; а по неки пут одређивали су за то нарочите чиновнике — дуумвире и квесторе.

Каквим се начином изрицала правда и како је поступано до пресуђења са оптуженим, о томе нам, као што рекосмо, историја из то доба није ништа забележила. Не зна се позитивно ни то, да ли је против тако изречених пресуда постајало право жалбе, и коме, и ако Цицеро, Сенека и Т. Ливије, позивајући се на старе свете књиге, веле, да јесте. *Provocationem etiam a regibus fuisse declarant pontificii libri.*²⁾ Историја нам је и тога времена сачувала само један такав случај, а то је Хорацијев апел на народ, за владе Тула Хастилија, против пресуде дуумвира; кога народ сакупљен у комициским куријама гласањем од казни ослободи.

После револуције која је краљеве изгнала и монархију срушила, основана је *република*. Место краљева бирани су консули, на одређено време. Да ли су они поред осталог наследили и судску власт коју су краљеви имали? — Никаквих позитивних доказа ни о томе нема. Зна се толико, да су вршили полициску власт у смотрењу криваца, јер су наређивали извршење пресуда и кривце у

¹⁾ Hélie стр. 30.

²⁾ Cicero, de republica, књ. II стр. 31; Hélie, Traité de l'instr. criminelle стр. 38 св. I.

притвор стављали.¹⁾ Са новим државним уређењем настале су промене у организацији судској. Задобивену слободу ваљало је осигурати разним институцијама и законима. Стога је одмах друге године од постанка републике издат закон „*Valeriae*,” којим се прокламовало право грађана да могу апеловати против сваке пресуде на народну — центуријанску — скупштину. Закон овај за трајања републике обнављао се је и утврђивао у три маха. Он је био огрантован и законима 12 таблица. Законом консула Валерија и Хорација наређено је било, да се несме завести никакав суд против чије се пресуде неби могло и смело апеловати. Истим законом прокламовало се да је слободно убити свакога који би покушао да противно уради. Трибун Дујилије изречно је у закон овај унео пропис смртне казни за онога, који би га преступио.²⁾ Узгред напомињемо, да се никакав закон није могао пре издати но што би био у сенату претресен, а од народа усвојен.³⁾ Овим законом „*Valeriae*,” поред законодавне, прешла је одмах у руке народа и судска власт. Скупштина народна образовала се на три начина: по *куријама*, *центуријама* и *трибусима*; и свака је од њих у погледу суђења казнимих дела, надлежност своју имала. Најважнија је била скупштина центуријанска, како по саставу тако и по делокругу своме. Она је била права народна скупштина, јер је била састављена из свију редова грађана. Судила је све тешке злочине за које је била прописана смртна казна, прогонство и губитак грађанске части; а на њу се апеловало против пресуда осталих судова или званичника, који су, као што ће се мало ниже видети, такође судску власт имали. Она је само могла да изриче смртне пресуде над грађанима римским *Ne de capite civis nisi in comitiis centuriatiis statuere*tur.⁴⁾ У њој је председавао консул, диктатор, претор или народни трибун, како је кад прилика донела, а они су је и сазивали кад су за потребно нашли.

1) Hélie стр. 41 св. I. Traité de l'instruction criminelle.

2) Т. Ливије стр. 35. Hélie стр. 42 св. I.

3) Hélie стр. 47 св. I.

4) Cic. de Republica.

Скупштину куријакку образовали су племићи. Она је била надлежна за суђење религиозних преступа, као и за дела којима би се наносила повреда правима племићским.

Трибуцка скупштина судила је само чиновницима за преступе учињене из користољубља у дужности, и изрицала је само новчане казни.¹⁾

Процедура у ово прво доба републике била је оваква: Тужилац је тужбу своју, управљену против кога за какво тешко казнимо дело, подносио председнику народне скупштине, и од овога тражио да је сазове. Ако је председник нашао да има места оптужби, одређивао је дан за суђење; иначе је тужбу одбацивао. Одређеног дана долазили су и тужилац и тужени пред народни суд, и тада је први тужбу своју износио, а други се бранио. Тужилац је морао изложити казнимо дело, именовати извршиоца, доказе изложити, а у исто време определити и казну коју за учињено дело према закону ваља изрећи. Затим су саслушавани сведоци. После тога скупштина је приступила гласању, па ако је тужбу усвојила оптужени је оглашаван за кривог, а у исто му се време изрицала и казна, коју је тужилац у тужби означио.

Јавних органа за истрагу и ислеђење учињених казни-мих дела није било, осим дуумвира и квестора, од којих су први имали дужност да истражују и мотре само на завере које би се против државне сигурности ковале; а други, да истражују само проста убиства.²⁾ Према томе, у осталим оптужбама, интересоване су стране саме прибирале потребне доказе за оптужбу и одбрану и пред суд износиле.³⁾

Поред народа вршио је у прво доба републике у неколико судску власт над грађанима римским и сенат, и то само за капиталне — тешке — злочине, а усљед нарочитог овлашћења од стране народне — центуријанске — скупштине, кад је она упућивала њему на суђење дела

¹⁾ Hélie стр. 45 и 46 св. I.

²⁾ Hélie св. I стр. 46, 48, 56 и 59.

³⁾ Mittermaier, Strafverfahren, стр. 63 св. I.

која су спадала у њену надлежност. У *изванредним приликама*, кад је спас државе захтевао, сенат је судио таква дела и без овлашћења народа, сâм или преко консула, као на пр. завереницима Катиличним, браћи Грасима и т. д. Осим тога он је судио сва проста злочинства, која би странци у Риму учинили; а тако исто и све политичке кривице, учињене од стране савезника римских против државе римске.¹⁾

Овакво је било уређење судске власти и њен поступак од четвртог до свршетка шестога века римске ере, када се знатне промене учинише како у организацији судова, тако и у процедури њиховој.

Као што рекосмо, до краја VI века није било у Риму сталних судова за кривична дела, већ их је редовно судила народна скупштина; у почетку и за дуго непосредно сама, а доцније због разних прилика она је ту своју власт преносила за *поједине случајеве* час на сенат, час на остале званичнике на пр. консуле. Тек у почетку VII века, око 604 год. почеше се заводити стални судови због увећаног становништва и увећаности послова које је незгодно било износити пред народну скупштину. Први сталан суд основао је те (604) год. народни трибун Пизон, који издаде закон „*De pecuniis repetundis*“. Одмах затим основаше се још три стална суда. Доцније су Сула и Ј. Цезар заводили све нове и нове судове за разне врсте казнимих дела, тако, да је за свако дело постојао и нарочити суд.²⁾

За судије у овим судовима, који се називаше *Quaestiones perpetuae*, узимати су у почетку само сенатори, затим само племићи. Доцније су могли бити судије и сви грађани без разлике, који су имали пуних 30 година и остале способности за то. О саставу ових судова, т. ј. о томе која ће се лица за судије узимати, водила се дуга и жестока борба, која је много допринела да се изроди грађански рат између Суле и Марија. У сваком од ових судова предсе-

¹⁾ Hélie св. I стр. 53, 54 и 55.

²⁾ Mittermaier, Strafverfahren стр. 59 и 60 св. I.

давао је по један претор, а у одсуству његовом судија кога би он одредио. У почетку су претори, ступајући у дужност, сами и сваки понаособ бирали и састављали списак судија који ће у судовима њиховим судити; али је то доцније законом Помпеја укинута, и нарочито, да варошки претор — *Pretor urbis* — за сваку годину направи један *општи* списак лица, из кога ће се узимати, управо бирати судије за све без разлике судове.¹⁾

Јавност у суђењу остала је непрестано и даље, јер се она сматрала за *највећу* *гарантију* односно непристрасности судија, па по томе и за слободу грађана. Право оптужбе такође је остало сваком грађанину. Изузетак су биле само жене, малољетници, и лица којима су тужбе већ једном као лажне одбачене биле, као и лица која су била осуђивана или којима се због њихове неуредности или познате лакоумности није могла поклонити никаква вера. Али и ова лица могла су тужити за дела која су се *лично њих тичала*.²⁾

Први акт оптужбе састојао се у томе, што се тужилац обраћао претору за дозволу да може тужбу подићи. Ако је овај према представци тужиочевој нашао да постоји казнимо дело, и да спада у надлежност његовог суда, примао је тужбу; иначе је одбацивао. Тужилац је у случају кад му је тужба примљена била, морао тачно изложити дело, извршиоца дела, доказе именовати и питања формулисати, која ће се на претресу полагати туженоме. Затим се морао заклети да неће одустати од тужбе до пресуде. Тужба ова примана је у форми протокола саслушања који је тужилац морао потписати.³⁾

Чим је тужба овако примљена била, тужилац је добијао од претора овлашћење — *lagem* — *да може вршити формалну истрагу над оптуженим*. На основу тога он је могао, у присуству сведока, да уђе у кућу оптуженога и у њој претрес да изврши, хартије и остале потребне му

¹⁾ Папе стр. 62 св. I.

²⁾ Папе стр. 62 и 63.

³⁾ Папе стр. 64 св. I.

ствари односеће се на казнимо дело да запечати и одузме, сведоке да сазива и саслушава о чему је потребно било, и т. д. Тужени је имао право да присуствује овој истрази или да место себе одреди друго какво лице које ће рад противника његовог контролисати, и на његов рад примедбе чинити. Одузете и запечаћене ствари тужилац је морао предати претору, а са истрагом и ислеђењем морао је до одређеног дана за суђење готов бити, јер се у противном случају сматрало да тужба његова и не постоји, а оптужени се, тако рећи, испод суђења отпуштао. *Nomen rei ex reis exemptum est.*

Примљену тужбу претор је саопштавао туженоме ради спреме за одбрану. У ту целъ овај је био позиван у присуству два сведока или од самог претора, или од тужиоца. Ако позиву не би следовао употребљавана је сила. Од пријема тужбе па до прогреса могло је претекти 10, 20 до 30 дана. Изузетак је био кад се ради набавке доказа морало путовати у далеке покрајине. Цицерону је у оптужби његовој против Вереса, због пљачкања — узимања мита, — дато сто дана рока ради одласка у Сицилију, у којој је Верес гувернер био.¹⁾

(НАСТАВИТЕ СЕ)

ИЗ СУДНИЦЕ

XXIV

О тумачењу допуне § 292 грађ. законика од 13 Јула 1850 год.

(ОДЛУКА ОПШТЕ СЕДНИЦЕ КАСАЦИОНОГ СУДА)

Милан, тужећи Суду окр. Ваљевског Стевана за скинуће интабулације, навео је :

¹⁾ Hélie, св. I стр. 65.

1, Да је тужени Стеван, за обезбеду 4000 динара облигационог дуга, ставио 2 Јануара 1887 год. интабулацију на имање Јована Савића, по облигацији дужниковој од 20 Децембра 1886 год. Па како је половина овога имања тужитељева својина, по гласу уговора од 20 Марта 1871 год. судом потврђеног у 1878-ој год., то је тражио, да суд скине интабулацију са половине имања.

2, А тужени у договору своје навео је: да је он на цело имање његовог дужника Савића ставио интабулацију, и да тужилац ничим не доказује да је половина тога имања његова својина, кад није убаштинен; за то је захтевао да се тужилац одбије од тражења.

Пуномоћник тужiocев поднео је и оригиналан уговор о коме је реч у тужби, и објаснио је, да је његов властодавац половину имања дужниковог по томе уговору примио у своју државину.

Према овоме Суд окр. Ваљевског нашао је:

да се по § 292 грађ. зак. правна својина непокретности добија убаштиненем, и при сваком преносу непокретног добра оно мора на новог господара пренети се и уписати; а до установљења баштинских књига својина непокретности прибавља се судски потврђеном тапијом. Тужилац овде не подноси тапију на земљу, са које скинуће интабулације тражи, већ подноси означени уговор закључен између њега и дужника Савића који опредељује само њихове међусобне односе правне, а не може тужиоцу послужити за доказ својине на половину имања дужника Савића према трећим лицима. Кад је тужени пре у интабулационе књиге уведен — § 298 грађ. зак. — онда тужилац ни данас по § 299 истог закона није постао господар имања са кога тражи скинуће интабулације, кад оно ни данас није путем преноса по тапији на њега пренето. И тако тужилац нема законских доказа за својину ове непокретности, па за то и пресуди: да се одбије од тражења скинућа интабулације.

Ову пресуду одобри и Апелациони Суд у свом I одељењу 23 Маја 1888 год. Бр. 557, али је по жалби тужиоцевој Касациони Суд у свом III одељењу 23 Августа 1888 године, Бр. 2937, поништи са ових разлога:

»По допуни § 292 грађ. зак. од 13 Јула 1850 год. (зб. V стр. 259) судска потврђена тапија и *других уговора о преносу* права притежања, имају до установљења баштинских књига код нас ону исту правну важност коју и убаштиненења.

Према томе законом пропису ваља и поднесени уговор, који је потврђен судом 1878 год., а закључен између тужиоца Милана и његова таста Јована Савића о преносу половине непокретног имања Јовановог на Милана, — да има ону исту правну важност као и сама тапија.

Према томе тужени Стеван није за обезбеду свога дуга ставио интабулацију тек 2 Јануара 1887 год. и на ону половину имања, која је по поменутом уговору већ од много раније припала тужиоцу Милану (§ 189 гр. пост.), већ ју је ставио на туђе имање. За то му таква интабулација по § 314 грађ. зак. и не може да вреди.*

Апелациони Суд не прими ове примедбе са ових против-разлога:

»Поднесени уговор који је закључен између тужиоца Милана и његова таста Ј. Савића, ма да је потврђен Судом окр. Ваљевског 17 Маја 1878 год. пре стављене интабулације туженим Ђурђевићем, не може имати важност тапије какву имају судски потврђени уговори о преносу права притежања по допуни § 292 грађ. закона од 13 Јула 1850 год., јер поднесени уговор на основу кога тужилац тражи скинуће интабулације са половине имања његова таста Јована, на које тужилац Милан полаже право на основу поднесеног уговора, — није уговор о преносу имања на основу продаје и куповине, какве само уговоре замишља допуна § 292 грађ. зак., нити је тим уговором половина имања пренесена на тужиоца, већ је ово уговор поклона који се може и покварити неиспуњавањем обавеза између уговорача, предвиђених тач. 8 и 9 уговора.

Према томе, што тим уговором тужилац није добио у притежање половину имања, Апелациони Суд сматра, да је интабулација, ма да је после потврђења уговора стављена, преча од уговора, и да тужилац нема права на скинуће интабулације са половине имања, кад он ту половину није ни прибавио на онај начин као што је поменутом допуном § 292 грађ. зак. прописано.«

Касациони Суд у својој општој седници 3 Новембра ове године Бр. 3570, нађе: да су примедбе његова одељења закону саобразне, а против-разлози Апелационог Суда да не постоје.

САОПШТИО

М. Дамјановић

XXV

Примена и тумачење § 383 грађ. судског поступка.

(ОДЛУКА ОДЕЛЕЊА КАСАЦИОНОГ СУДА).

Начленик среза драгачевског навео је, да је Гвозден, кмет села Живице, од сељана својих покупио данак за 1886 год. и од покупљеног данка упропастио 565·60 динара, па је за обезбеду ове суме тражио да суд одобри забрану на покретност реченог кмета.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Првостепени Суд одбио је потражиоца од тражене забране, јер вели, одговорност и обвеза лица, на чије се имање обезбеђење тражи, није доказана никаквим рачуном ни саслушањем или ма каквом исправом, а § 383 грађ. пост. не може се на овај случај применити.

По жалби начелниковој, Касациони Суд примедбама својим (под Бр. 2022 од 1887 год.) поништио је горње решење судско са ових разлога :

„Кад је начелник среза драгачевског као надзорна власт по чл. 79 зак. о устројству општина и општинских власти у интересу обезбеђења општ. интереса чинио извиђај, па тим извиђајем констатовано је да постоји штета у 565·60 дин. за касу општине Живичке, са којом је руковао кмет Гвозден из Живице, за коју је Гвозден одговоран по чл. 42 реч. закона, — онда је Суд погрешно што је захтев средске власти одбио, пошто се његов рад у оваком случају равна раду Главне Контроле; већ према наведеном требао је да одобри тражено обезбеђење на основу §§ 377 и 383. грађ. пост. са погледом и на §§ 24, 25 и 56 зак. о устројству Главне Контроле.“

Према овим примедбама као обавезним по § 333 грађ. пост. Првостепени Суд је одобрио тражену забрану.

САОПШТИО

Мих. Д. Стојадиновић

ЛИСТАК

НЕВИНА ОСУЂЕН

КРИМИНАЛНИ СЛУЧАЈ ИЗ СЕДАМНАЕСТОГ ВЕКА

С НЕМАЧКОГ ПРЕВЕО

М. Дамјановић

Кад се исељдник сишао са тавана обрати му пажњу г-ђа од Англаде на собу у којој је духовник са пажима и лакајом становао, и напомене му, да је та соба нађена отвореном кад се граф са пољског добра вратио, а кад је отишао била је затворена.

— Ја мислим, рече му, да лакаја треба притегнути и да треба у тој соби потражити украдене ствари. Може бити да је лакај прави кривац.

— Којешта! повиче граф. Лакај је са мном отишао, а вратио се после мене, па како се онда може на њега посумњати? Кад је могао ствари покрасти?! Не, не, то је онај учинио који је луидоре у моју мараму стрпао.

Исљедник изгледаше као да дели графово мишљење, ма да је претресом собе нашао под духовниковом постељом сакривених шест кеса са сребрним новцем, за који је граф такође изјавио да му је покраден. У пет кеса било је по хиљаду лира, а у шестој било је 219 лира мање од хиљаде.

Кад је иследник тај новац нашао, требао је да пође другим правцем у истрази. Али он је остао при својим потрешним основама подозрења, мислећи да г-ђа од Англаде не би могла знати да су покрадене ствари у соби сакривене да их она сама није ту сакрила. Јамачно су она и њен муж при крађи били узнемирани, па зато су ствари за време у соби прикрили, и одакле после нису могли новац однети због прераног повратка графовог. А можда су новац и зато у тој соби сакрили што су се надали да ће тиме траг затурити или истрази други правац дати. Зато је г-ђа од Англаде и наваљивала да се та соба претресе, што је знала, дакле, да ће се ту наћи новци

У томе мишљењу утврдио је иследника и граф.

— Моји људи, духовник, пажи и лакај, за ово три дана нису се никуд макли испред мојих очију, тврдио је граф. Они су се кући вратили тек после мога доласка. Кад су, дакле, могли и имали времена крађу да изврше? Ја тужим само Англаде и тврдим да су они крађу извршили, а за моје људе јамчим да је нису учинили.

То је за иследника Дефита било довољно да не сумња ни на кога другог него на Англаде. А како је и могао бити другога мишљења кад гроф тако мисли! Он, дакле, приступи г-ну од Англаде и оштро погледав му у очи рече: један од нас двојице, господине, извршио је крађу, ја или ви.

После овога држао је за излишно да продужи истрагу по кући и да саслуша духовника, паже и лакаја. Одмах нареди да г-на и г-њу од Англаде ставе у притвор, а кад су их при примању у притвор претресли и нашли код г-на од Англаде 17 обичних (не нових) луидора и један шпански дупли пиistol (у злату), иследник триумфујући подигне пиistol и узвикне:

„Ево га, дакле, и corpus delicti! — Новоковане луидоре нашли смо на тавану, а сребро под постељом. Само нам је недостајало још

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

шпанских дуплих пистола. Па ево нам сада и од њих једнога. Quod erat demonstrandum!»

Племенити господин граф од Монжомерије истина није знао латински, али климне главом у знак одобравања и да изрази своје великом задовољству.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

В Е С Н И К

Рад конференције двадесетосморице чланова Уставног Одбора. — „Српске Новине“ у броју 250 од 15 окт. м., у службеном делу, доносе следеће:

Рађено 28 Октобра 1888

Његово Величанство Краљ, осећајући потребу да да следства датој Својој речи у прокламацији, да ће избори бити слободни, сазвао је једну конференцију од долепотписаних.

Краљ је разлагао како налази да ваља слободу избора подјемчити противу свега онога, што је давало до сада повода жалбама од разних страна.

У тој цели изјавио је жељу, да сазна мишљење конференције односно тога, да ли не би требало изменити изборни закон на основу чл. 56 земаљског Устава и издати привремени закон, који би вредео само за предстојећи избор Велике Народне Скупштине; у том закону наредити, да бирачке одборе за бирање повереника као и за бирање посланика састављају пет лица и то: један судија окружног суда, коцком одређен, председник општине у којој избор бива и која би се — општина — такођер коцком определила, и три члана, од којих би по једног одредила свака политичка странка за сваки срез и за сваку варош и то у пуној седници Уставотворног Одбора. Краљ је даље изјавио готовост, да се у таквом закону донесу ближа одређења о месту, времену и дану избора, као и жељу да тај закон влада с Њим изда тек по што буде израђен у једном одбору од по једног правника, из сваке странке, у Уставотворном Одбору претресен и одобрен и на протоколу констатовано буде потписом свију чланова, да су све политичке странке сагласне, да се изузетно учини још једном употреба од чл. 56 Устава.

После подуже дебате, у којој се констатовало, да се нити једногласност нити једнодушност постићи може, приступило се тајном

гласању, које је показало, да су 16 гласали противу употребе чл. 56 Устава у овој прилици, а 12 за.

Краљ је, саслушавши све разлоге и побуде које су у дискусији пале, изјавио сумњу, да се ма каквим административним мерама може гарантовати све што је желео, и у цели ближег правничког испитивања тога питања — питање о административним мерама — изјавио жељу, да конференција одреди за ту цел г.г. Јевр Грујића, Миту Маринковића, Јована Авакумовића и Мих. Кр Ђорђевића, на што се конференција једногласно одазвала и сагласила.

Јов. Ристић с. р., М. Гарашанин с. р., С. Грујић с. р., П. Велимировић с. р., М. Љ. Глишић с. р., М. Жуњић с. р., П. И. Вуковић с. р., Дим. Маринковић с. р., Никола Кружежевић с. р., Р. С. Поповић с. р., Марко Петровић с. р., М. Кр. Ђорђевић с. р., Св. Милосављевић с. р., Ран. Б. Тајсић с. р., Јеврем Грујић с. р., А. Васиљевић с. р., Ст. Бошковић с. р., Љуба Молеровић с. р., Мил. Кујунџић с. р., Марко Стојановић с. р., Т. П. Туцаковић с. р., Сима Несторовић с. р., Мих. Павловић с. р., Свет. Николајевић с. р., Аксентије М. Ковачевић с. р., Ј. Ђ. Авакумовић с. р., С. Д. Рибарац с. р., Ј. Белимарковић с. р.

Саставши се на Митров дан код Његовога Величанства Краља, конференција доле потписаних испитивала је питање : да ли се на основу изборног закона и постојећих земаљских закона, могу административним путем, с обзиром на чл. 56 земаљског Устава, издати наредбе за извршење закона природе такове, да још већма осигурају слободу избора.

У том реду мисли, конференција се је занимала с тим, да ли би се према примедбама, које су у јучерашњој широј конференцији пале, административним путем могао ближе одредити и регулисати начин бирања повереника, дан, време и место где се то бирање има вршити, као и место састанка повереничке скупштине за избор посланика.

Г. Авакумовић изнео је пред конференцију своје чисто правничко мишљење, да би се на основу првог става чл. 54 изборног закона могло наредити, да приликом бирања повереника буду састављени бирачки одбори као и при бирању посланика.

Г.г. Јеврем Грујић, Димитрије Маринковић, Мика Ђорђевић сагласили су се у томе, да су одређења чл. 52 и 54 изборног закона сумњива и нејасна, но да, по што од времена, како су садањи Устав и изборни закон у важности, па до данас, нису никад приликом бирања повереника образовани били бирачки одбори, нити је у томе што год до сада расписима регулисано, свака новина у томе погледу административним путем, ради извршења сумњивога законског наређења, чије неизвршење свакојако није до сада давало повода жалбама, била

би, према јучерањој одлуци шире конференције, исто тако политички незгодна, као и само издавање новог закона, на основу чл. 56 земаљског Устава.

Г. Јов. Авакумовић и ако налази у онаком разумевању закона (чл. 54) највећу гаранцију за слободу избора, прилази на чисто политичко гледиште ове тројице господа.

Односно дана, времена и места, где се имају обавити избори повереника, као и места састанка повереничке скупштине за избор посланика, конференција се сагласила, да су у тим питањима у претходним расписима па и у последњем распису министра унутрашњих дела од 22 Јануара 1888 године, та питања у духу законодавства испитана и регулисана.

26 Октобра 1888 год.
у Београду.

Јеврем Грујић с. р., Дим. Маринковић с. р., Јов. Ђ. Авакумовић с. р.,
Мих. Кр. Ђорђевић с. р.

* * *

О Великој Народној Скупштини. — Краљевска Влада предложила је Његовом Величанству, услед појава при до сада вршеним изборима повереника, а да би избори за Велику Народну Скупштину били савим слободни, следеће:

1, Да се сви до сада извршени избори повереника сматрају као да не постоје;

2, Да се избори повереника и посланика у целој земљи изврше под надзором нарочитих комисија, у којима би све политичке партије имале бити заступљене;

3, Да се избори посланика за Велику Народну Скупштину одложе до на дан четвртог Децембра ове године; и

4, Да се састанак Велике Народне Скупштине, која је сазвана за дан првога Децембра, одложи до на дан једанаестог Децембра ове године.

Његово Величанство Краљ благоволео је одобрити овај предлог Своје Владе и „Српске Новине“ у броју 252 од 17 ов. м. обнародовале су Највише Указе о одлагању Велике Народне Скупштине до на дан 11-ог Децембра ове године, а тога дана да се састане у Београду; и о одлагању избора посланика до на дан 4-ог Децембра, а тога дана да се предузме и изврши избор по целој земљи.

ВЛАСНИК

УДРУЖЕЊЕ ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА У СРБИЈИ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

ЂОРЂЕ А. МЕНАДОВИЋ

ЈАВНИ ПРАВОЗАСТУПНИК

ШТАМПАНО У ШТАМПARIЈИ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ